

*Балахонова О.В., д.е.н., доцент, професор
кафедри економіки та менеджменту,
Вінницький інститут Університету «Україна»;
Човган А.В., магістрант 2-го року підготовки,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Вінницький інститут Університету «Україна»*

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ПРИБУТКОВІСТЬ, ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

FACTORS INFLUENCING PROFITABILITY, EFFICIENCY AND PROFITABILITY OF THE ENTERPRISE

Анотація. Актуальність статті полягає в тому що, як відомо, безпосереднім результатом комерційної діяльності підприємства служить прибуток, але він приблизно відображає ефективність підприємницької діяльності. Тому для характеристики ефективності роботи підприємства наряду з абсолютною сумою прибутку використовують відносний показник – рівень рентабельності, тобто рівень прибутковості.

Ключові слова: рентабельність, ефективність, економічна рентабельність, фінансова рентабельність, результативність, прибуток, збитковість.

Abstract. The urgency of the article is that, as you know, the direct result of the commercial activity of the enterprise is profit, but it approximately reflects the efficiency of entrepreneurial activity. Therefore, in order to characterize the efficiency of the company, along with the absolute amount of profit used a relative indicator – the level of profitability, that is, the level of profitability.

Keywords: profitability, efficiency, economic profitability, financial profitability, performance, profit, loss-making

Постановка проблеми. Оцінка ефективності функціонування підприємств є важливим показником, що дає змогу проаналізувати, в які з підприємств доцільно вкладати кошти та розвивати в подальшому, а в яких необхідно здійснити певні зміни, щоб підвищити їх конкурентоспроможність і прибутковість. Висока вартість позикових коштів, стрімке знецінення вартості національної валюти, малий внутрішній ринок – усі ці фактори сприяють підвищенню актуальності дослідження аспектів визначення та управління рентабельністю підприємства з метою забезпечення ефективності його функціонування. Для оцінювання ефективності діяльності підприємств використовуються різноманітні показники, такі як обсяги виготовленої та реалізованої продукції, величина прибутку, розміри інвестицій тощо. Також з ними застосовується показник рентабельності підприємства, яке включає в себе не тільки доходи, а й витрати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питання рентабельності, визначення сутності рентабельності та її видів, пошуку шляхів підвищення рентабельності підприємства зверталися такі науковці: як У. Петті, Ф. Кене, А. Тюрго, А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса, А. Пігу, А. Маршалла, Е. Бем-Баверка, Ф. Найта, П. Самуельсона, І. Шумпетера. Серед українських науковців проблемами прибутковості, в тому числі ідентифікацією факторів впливу та пошуком резервів підвищення прибутку на підприємствах різних видів діяльності, займалися: С. Гавалешко (дослідження шляхів підвищення рентабельності підприємства); І. Кайтанський, В. Самофатова, В. Олійник (аналіз факторів і резервів підвищення прибутковості на хлібопекарських підприємствах); А. Макеєнко (дослідження впливу інновацій на підвищення показників прибутку, конкурентоспроможності й ефективності діяльності підприємств); С. Стецюк (аналіз факторів впливу на прибуток м'ясопереробних підприємств залежно від характеру дії на економічний ефект); Л. Шендерівська (кількісна оцінка факторів впливу на прибуток поліграфічних підприємств); В. Щука, Я. Щипанова (вивчення впливу факторів на чистий прибуток енергопостачального підприємства) та ін. Однак, у зв'язку зі змінами умов розвитку економіки і функціонування бізнесу з'являються нові проблеми і нові можливості, що, в свою чергу, вимагає проведення додаткових досліджень і виявлення нових поглядів на чинники, котрі впливають на прибуток підприємств, а відповідно і формування нових підходів до управління цими факторами.

Праці цих вчених стали методологічною та теоретичною основою проведеного дослідження.

Формулювання цілей статті. В статті досліджується сутність рентабельності та основні напрямки підвищення її ефективності функціонування для підприємств в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рентабельність – це співвідношення прибутку з понесеними витратами (один із основних показників ефективності діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності, який характеризує інтенсивність їх роботи).

Рентабельність – це інтегральний показник, що відображає ефективність роботи підприємства, що націлене на отримання прибутку у короткостроковій перспективі і який вказує на якість управлінських рішень, що стосуються фінансової, операційної та інвестиційної діяльності підприємства. У такому визначенні підкреслено, у яких випадках рентабельність є дійсно критерієм економічної ефективності діяльності підприємства, а також враховано, що різні показники рентабельності можуть свідчити про ефективність різних ділянок роботи менеджменту [6].

Зокрема, відомий американський вчений-економіст П. Самуельсон вказує, що рентабельність є безумовним доходом від чинників виробництва, як винагорода за підприємницьку діяльність, технічні нововведення та удосконалення, за вміння ризикувати в умовах невизначеності, як монопольний дохід, як етичну категорію.

Суть рентабельності, полягає в тому, що це критерій, який містить в собі вплив усіх факторів роботи суб'єкта господарювання. Тому саме цей показник і є найкращим вимірником рівня менеджменту, правильності рішень, які були прийняті керівниками протягом досліджуваного періоду тощо.

У будь-якому визначенні рентабельність – це відносний показник, який буде означати відношення суми отриманого (очікуваного) результату до одного з показників (виручки, витрат, середньої вартості основних і оборотних коштів, фонду заробітної плати і т. п.).

Показники рентабельності характеризують відносну прибутковість підприємства з різних позицій і групуються згідно з інтересами учасників економічного процесу. Можливі зіставлення прибутку з факторами, які на нього впливають, формують множину показників рентабельності. Вони відрізняються між собою за змістом та метою розрахунку.

Таким чином, показники рентабельності можна об'єднати у декілька груп:

- показники, що характеризують рентабельність капіталу та його складових;
- показники, що характеризують рентабельність активів та їх складових;
- показники, що характеризують рентабельність витрат та інвестицій;
- показники, що характеризують рентабельність реалізації.

Зазначені вище показники можуть розраховуватися з використанням: валового прибутку; прибутку від операційної діяльності; прибутку до оподаткування; чистого прибутку.

Залежно від виду прибутку, витрат й факторів виробництва виділяють наступні форми показника рентабельності що наведені у табл. 1.

Крім того, показники рентабельності в залежності від аналізованого періоду можуть бути моментні, статичні та динамічні. За критерієм узагальнення вони можуть як характеризувати ефективність усієї роботи підприємства як системи, так і характеризувати якість роботи окремої структурної частини підприємства.

Таблиця 1

Форми показника рентабельності

Вид	Застосування
1. Господарська діяльність:	<ul style="list-style-type: none"> • основна операційна діяльність; • операційна діяльність; • звичайна діяльність; • господарська діяльність.
2. Фактор виробництва:	<ul style="list-style-type: none"> • основні виробничі фонди; • нематеріальні активи.
3. Продукція:	<ul style="list-style-type: none"> • реалізована продукція; • конкретний вид реалізованої продукції.
4. Інвестовані ресурси:	<ul style="list-style-type: none"> • активи; • власний капітал; • акціонерний капітал.

Загалом у систему показників рентабельності найчастіше включають рентабельність активів (майна), рентабельність власного капіталу, рентабельність реалізації продукції, рентабельність інвестованого капіталу, рентабельність виробництва, рентабельність фондів, рентабельність поточних витрат.

Рентабельність підприємства формується під впливом великої кількості взаємопов'язаних факторів, які впливають на результати діяльності підприємства по-різному: одні – позитивно, інші – негативно.

Існує значна кількість альтернативних рентабельності критеріїв оцінки економічної ефективності підприємства. Основні з них систематизовано у рис. 1. Також, може бути використаний показник вартості підприємства. Наприклад, зростання вартості акцій, яке не завжди пов'язане із збільшенням рентабельності підприємства, свідчить про підвищення економічної ефективності. Як вказує Саленко О.В., критеріями ефективності можуть бути співвідношення доходу (наданих послуг) підприємства до затрачених ресурсів тощо.

Виходячи з того, що будь-який господарюючий суб'єкт є одночасно і суб'єктом, і об'єктом економічних відносин, то в першу чергу необхідно розглянути розподіл на фактори зовнішнього середовища (незаплановані) і фактори внутрішнього середовища (планові).

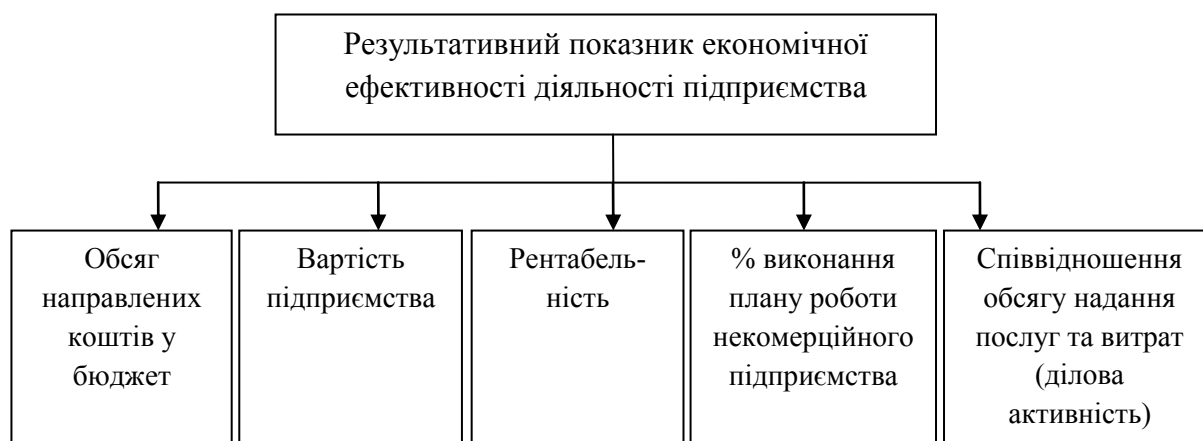

Рис. 1. Основні критерії оцінки економічної ефективності підприємства

Загалом виділяють такі групи чинників, що впливають на формування стратегії підвищення рентабельності суб'єкта господарювання:

Фактори впливу на підвищення рентабельності підприємства існують внутрішні та зовнішні.

До внутрішніх факторів відноситься: матеріально-технічні чинники (проведення модернізації та реконструкції матеріально-технічної бази підприємства); організаційно-управлінські чинники (розробка стратегії і тактики діяльності та розвитку підприємства, інформаційне забезпечення процесу прийняття рішення); фінансові чинники (фінансове планування діяльності підприємства, аналіз і пошук внутрішніх резервів зростання прибутку, податкове планування); кадрові чинники (підвищення кваліфікації працівників, поліпшення умов праці, організація

оздоровлення і відпочинку працівників).

До зовнішніх факторів можна віднести: ринкові чинники (підвищення конкурентоспроможності у наданні послуг, організація ефективної реклами нових видів товарів); адміністративні чинники (оподаткування, правові акти, постанови і положення, що регламентують діяльність, організації, державне регулювання тарифів і цін); зовнішньо-економічні чинники (зміна тарифів і цін на продукцію та послуги в результаті інфляції).

Вплив зовнішніх факторів не може бути значно зміненим, проте підприємства можуть розробити заходи адаптації для максимально ефективного використання сформованої ситуації. На протигагу їм вплив внутрішніх факторів піддається корегуванню і може бути зміненим управлінськими рішеннями.

Висновки. Як і кожен абсолютний показник розмір прибутку не завжди характеризує ефективність діяльності підприємства. Тому, щоб оцінити ефективність роботи підприємства, одержаний прибуток необхідно співвідносити зі здійсненими витратами – поточними (собівартість продукції) і авансованими (активи або частини їх). Співвідношення прибутку із витратами являє собою рентабельність. Рентабельність характеризує рівень прибутковості і більшою мірою, аніж прибуток характеризує кінцеві результати діяльності підприємства. Після оцінки факторів впливу на рентабельність підприємство може виявити, за рахунок чого можливе нарощення обсягів виробництва і реалізації товарів. Це заходи щодо підвищення продуктивності праці працівників, зменшення витрат на виробництво продукції, цінова політика, покращення системи маркетингу на підприємстві.

Отже, загалом кількість факторів підвищення рентабельності є значною. Підприємство повинно використовувати як наявні на підприємстві внутрішні можливості підвищення ефективності роботи суб'єкта господарювання, так і пристосовувати до зовнішніх впливів та використовувати їх для підвищення результуючого показника роботи. Внутрішніми факторами підвищення рентабельності є організаційно-управлінські чинники, матеріально-технічні чинники, фінансові чинники, кадрові чинники. Щодо зовнішніх чинників, то сюди відносяться адміністративні, зовнішньоекономічні, ринкові чинники. Правильне маніпулювання впливами цих факторів та поєднання в продуманій плановій стратегії дозволить максимізувати критерій оцінки ефективності роботи підприємства.

Список використаних джерел

1. Балахонова О.В. Удосконалення аудиторської оцінки фінансового стану підприємства. *Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління: зб. наук. праць*. Одеса: Одеський національний університет ім. І. Мечникова, 2014. Вип. 2/2. Т. 1. С. 12-19.
2. Верхоглядова Н.І., Ільїна С.Б., Шило В.П. Зміст та значення прибутку як головної рушійної сили ринкової економіки. *Економічний простір*. 2008. №18. С. 180-192.
3. Гріщенко І.В., Балахонова О.В. Система забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств. *Шляхи активізації інноваційної діяльності в*

освіті, науці, економіці: зб. наук. праць. Вінниця, 2016. Т. 1. С. 145-147.

4. Гріщенко І.В., Балахонова О.В., Бондар І.М. Основні завдання аналізу та оцінки доходів підприємств. *Подільський науковий вісник. Науки: економіка, педагогіка.* 2017. №4. С. 19-23.

5. Дронова А.Ю. Рентабельність як складова оцінки ефективності діяльності торговельних підприємств на ринку нафтопродуктів України. *Економіка промисловості.* 2011. №53. С. 140-146.

6. Лебедева А.М. Методичні аспекти аналізу рентабельності діяльності підприємства. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова.* 2012. Т. 17. Вип. 3-4. С. 29-36.

*Білоус О.В., магістрант 2-го року підготовки,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Вінницький інститут Університету «Україна»*

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЛАСТИКОВИХ КАРТОК МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКОВИХ СИСТЕМ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

PROBLEMS OF IMPLEMENTATION OF PLASTIC CARD OF INTERNATIONAL CALCULATING SYSTEMS IN THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

Анотація. У статті розглянуто основні фактори впливу на розвиток безготівкових розрахунків за допомогою банківських пластикових карток. Подано хронологічну послідовність впровадження механізмів банківських розрахунків пластиковими картками серед найрозвиненіших банків України. Проведено порівняльний аналіз та перспективи використання пластикових карток, як механізму покращення безготівкових розрахунків у банківському секторі України.

Ключові слова: банк, банківська система, безготівкові розрахунки, платіжна система, платіжна картка.

Abstract. The article considers the main factors influencing the development of cashless payments by means of bank plastic cards. The chronological sequence of introduction of mechanisms of bank settlements by plastic cards among the most developed banks of Ukraine is presented. A comparative analysis and prospects of using plastic cards as a mechanism for improving cashless payments in the banking sector of Ukraine have been conducted.

Keywords: bank, banking system, cashless settlements, payment system, payment card.

Постановка проблеми. В умовах розвитку ринкових відносин в Україні пластикові картки стали одними із найбільших зручних інструментів здійснення безготівкових розрахунків. Одночасно пластикові картки є необхідним атрибутом